

Tanító múzeum

Hazánkban a 21. század küszöbén nyolcszázánál is több múzeum szeretné megismertetni a látogatóval természeti és kulturális örökségünket. Még a legeldugottabb falvak előljárói is képesek mindent elkövetni azért, hogy a nagy- és dédszülőktől megmaradt tárgyi emlékekkel megtöltött kis szobára felírhassák a bűverővel bíró „múzeum” szócskát. Egyesek már szövik is színes ábrándjaikat a pénzes EU-polgárról, aki majd sokadmagával belépőjegyet vásárol, és lám, mindjárt lesz pénz iskolára, járdára.

Újabbán arról hallani, hogy legyenek ingyenesek a múzeumok, és a fiatalság látogassa minél többször a kultúra eme fellegvárait. A múzeum természetesen legyen látogatóbarát, korszerű, virtuális, tudományos, közérthető, csökkentse kiadásait, növelje a látogatók számát és a bevételeit.

Úgy tűnhet, múzeum szavunk mindenkinek más és más jelent. Időnként annyira fontossá válhatnak a múzeumok, hogy a napi politika legedzettebb harcosainak arénájává alakulnak át tekintélyt parancsoló falaik. Pedig a múzeumok feladata, küldetése egészen világosan, érthetően és tömören megfogalmazható. A magyar muzeológia hőskorában, a 19. században ez még mindenkinek egyértelmű volt. Olyannyira, hogy némely közintézmény homlokzatára is felvésték: A KÖZJÓNAK.

Nagy múltú kisebb-nagyobb múzeumaink egy része nagylelkű felajánlással jött létre. *Széchenyi Ferenc* adományának köszönhetően alakult meg az Országos Széchényi Könyvtár és a Magyar Nemzeti Múzeum. Számos múzeumunk megalapítása pedig elkötelezett pedagógusok munkájának gyümölcse. Tudós tanítók és tanárok sokéves szorgalmas gyűjtőmunkával hozták létre iskoláikban a könyv-, régiség-, ásvány- és éremgyűjteményeket. Szinte minden valamirevaló középiskolának (gimnáziumnak, polgári iskolának) volt valamilyen értékes gyűjteménye, amely az oktatómunkát szolgálta. Ma ezek a gyűjtemények múzeumaink hét lakat alatt őrzött kincsei. A riasztóberendezéssel, kordonnal

és biztonsági üveggel védett kiállítási darabokhoz még közel férközni is nehéz, nemhogy hozzáérni. Ugyanezek a kincsek néhány évtizeddel ezelőtt még az iskolai szemléltetést, az órán megszerzett tudás elmélyítését szolgálták. Semmilyen videófilm vagy diavetítés, színes tankönyv-illusztráció sem pótolja azt az élményt, amelyet egy régi pénz, könyv, ásvány érintése, megvizsgálása nyújthat.

A számítógépek térnyerésének korában együttérző mosollyal fogadja az osztály a nagy táska könyvvel érkező irodalomtanárt, miközben más alkalommal nagy igyekezettel szerepelnek a múzeumpedagógiai foglalkozáson. Szerencsére egyre több múzeumban és iskolában ismerik fel az ilyen típusú foglalkozásokban rejlő lehetőségeket. Amióta múzeumokká vagy hadizsákmánnyá váltak értékes iskolai gyűjteményeink, azóta iskolának és múzeumnak közös érdeke, hogy újra egymásra találjanak a mostani diákok és azok a javak, amelyeket az előttük járó egykori diákok, a mai pedagógusok, muzeológusok diákkorukban még használhattak, vagy éppen maguk gyűjtöttek.

Mai gondolkodással szinte felfoghatatlan, hogy egykor az iskolai oktatás szerves részét jelentette az a tevékenység, amelyet korunkban szakképzett muzeológusok végeznek. Ezeknek az iskoláknak azon túl, hogy oktattak, neveltek, világnézetet adtak, a legújabb kutatási eredményeket vitték be a tanórára, még arra is volt energiájuk, hogy diákjaikat bevonják a gyűjtemények gyarapításába, azok nyil-

vántartásába, gondozásába, sőt a kutatásba és az eredmények publikálásába is. Érvényes legújabb múzeumi törvényünk szerint éppen így működik szakszerűen egy múzeum is.

Szerencsére a boldog békeidőkkel együtt nem tűnt el az oktatómunkából a gyűjteményekkel való foglalkozás gondolata. A hatvanas évek végén divatos lakásdísszé vált a háziszőttes, a pálinkásbutykos és a csónaklakkal vastagon bemázolt, amúgy a padlásról előbányászott rokka.

Hála és tisztelet illeti azokat a pedagógusokat, akik ebben az időszakban arra biztatták tanítványaikat, hogy néprajzi hagyatékunk majdnem utolsó darabjait hozták be az iskolába. Ezek a tárgyak hosszabb-rövidebb hányórást követően helytörténeti gyűjteményekbe rendeződtek, sőt iskolamúzeumokká léptek elő. A közös gyűjtő-, rendszerező- és kiállítás-rendező munka közelebb hozta egymáshoz a diákot és a tanárt, a tankönyvek száraz kaptafa-szövegét és a megélhető, kézzel tapintható történelmet.

Mindeközben a magyar múzeumügy fényévekkel távolodott el bölcsőjétől és életétőjétől, az oktatásügytől. Pedig a múzeumlátogatók döntő többsége ma is diák. A szocialista brigádmozgalom és a tömeghadsereg szervezett múzeumlátogatásainak elmúltával folyamatosan csökken a múzeumlátogatók száma. Múzeumaink tudományos műhelyekké váltak, ahol szakmájukban elmélyült tudósok tárják legújabb kutatásaikat a nagyközönség elé. A magas szakmai követelményeknek megfelelően rendezett kiállítás tárgyai visszafogottan fi-

nom ízléssel elhelyezve pihennek a tárlókban. Mellettük, fölöttük magyarázó ábrák és szakmai bikkfanyelven fogalmazott magyarázatok és tájékoztatók. A szakma irigyen, elégedetten hümmög és bólogat. A véletlenül idevetődött iskolások kijelentik, hogy ők inkább valami mást néznének, mert ez dögunalom. A tanár még egyszer megpróbálkozik a szakszöveg értelmezésével, de kénytelen megállapítani, hogy a téma még az egyetemen sem vizsgaanyag.

Más kiállításokon, csodák csodájára,

A számítógépek térnyerésének korában együttérző mosollyal fogadja az osztály a nagy táska könyvvel érkező irodalomtanárt, miközben más alkalommal nagy igyekezettel szerepelnek a múzeum-pedagógiai foglalkozáson. Szerencsére egyre több múzeumban és iskolában ismerik fel az ilyen típusú foglalkozásokban rejlő lehetőségeket. Amióta múzeumokká vagy hadizsákmánnyá váltak értékes iskolai gyűjteményeink, azóta iskolának és múzeumnak közös érdeke, hogy újra egymásra találjanak a mostani diákok és azok a javak, amelyeket az előttük járó egykori diákok, a mai pedagógusok, muzeológusok diákkorukban még használhattak, vagy éppen maguk gyűjtöttek.

sorban állnak a látogatók, hogy megnézhessek családostól. Megfáradt háziaszszonyok és hétvégi tévészésre vágyó családok vetik a kultúra oltárára a koszt-pénzt, mert az éget-nivaló kölök megint idejönne. Persze, mert itt lehet gombokat nyomogatni, és akkor mindenféle lámpák gyúlnak ki, sőt van számítógépes animáció, amelyet a látogató maga kezel, és ha belép a következő terembe, akkor susog a sás, brekegnek a békák és meg lehet kölölni a langallót is.

Ismereteket elsajátítani, tanulni eredményesen lehet iskolában, múzeumban, szinte mindenütt. Szórakozva is lehet tanulni, sőt talán így könnyebb. Már az is sokat jelenthet, ha a tanulás színterén alkalmanként változtatunk. Erre megfelelő alkalom lehet egy jól szervezett múzeumlátogatás, de magunk is kialakíthatunk erre a célra egy elhanyagolt zugot az iskolaépületben. Rosszabb esetben megfelel a célnak a szaktanterem, de az osztályterem is. Persze problémát jelenthet az, hogy az ilyen tevékenység miként illeszthető be a nemzeti, alap-, keret- stb. tantervbe. Pon-

tosan úgy, ahogy eleink alkalmazták ezt az oktatási formát az akkori viszonyoknak megfelelően 20, 50, 100 évvel ezelőtt. Kizárólag tanárfüggő ennek a stúdiumnak az oktatása, és nem igényel speciális tantervi kereteket. Biztos vagyok abban, hogy mindenki ismer szűkebb-tágabb környezetében legalább egy olyan tanáregyéniséget, akinek szívügye az, hogy diákjai elméjét múzeumlátogatással pallérozza. Innét már csak egyetlen lépésre vagyunk az iskolai gyűjtemény létrehozásától. Gyűjteni pedig sokmindent lehet. Akár az iskola történetével kapcsolatos fotókat, egyenruhákat, serlegeket, a nevezetesebb tanáregyéniségek személyes tárgyait is felkutatathatjuk. A közös gyűjtő- és rendszerezőmunka eredménye úgyis az lesz, hogy kell egy kiállítás, amely bemutatja az iskola néhány évét, évtizedét vagy századát. Így történelmére egyformán büszke lehet a néhány éves múltra visszatekintő modern iskola és a több évszázad patinájával bevont ódon intézmény is.

Nem kerülhető meg az a kézenfekvő kérdés, hogy mire jó ez az egész felhajtás az iskolamúzeum és a magyar múzeumügy körül. Lesz-e kimutatható, megfogható haszna, értelme annak, hogy a tanulóifjúságot egy újabb stúdiummal terheljük? Talán könnyebben tudunk választ adni ezekre a kérdésekre akkor, ha elgondolkozunk azon, hogy kinek is rendezünk kiállításokat, építünk múzeumokat, iskolákat. Meggyőződésem szerint saját örömünkre hozzuk létre ezeket az intézményeket, kulturálódási formákat, és az utánunk következő generációk hasznát kell szolgálnia. A hangsúlynak mindig azon kell lennie, hogy az általunk megszerzett, birtokolt tudás és hagyomány át- és továbbadásra kerüljön az újabb generációk számára. Nem az Európai Uniónak képezünk elsősorban fiatalokat, hanem a számunkra értékes történelmi múlt, hagyományok és tudás átplántálása a feladatunk. E magasztos, hasznos, kifizetődő és egyben megfizethetetlen cél eléréséhez nélkülözhetetlen a

megfelelő segítőtársak megnyerése. Az iskolai oktatómunkát is szolgáló múzeumaink értő és hálás közönségükre találnának a múzeumpedagógusok által beoltott ifjúságban, akik nem aggódnának nemzeti kultúránkért, amely feloldódhat a multikulturális európai tengerben.

Nyilvánvalóan nem tartható sokáig az a gyakorlat, hogy lerobbant állapotú és alig felszerelt közintézményekben korszerű tudás és szemlélet képezhető, alakítható. A holnap múzeumlátogatói ma még az iskolapadokat koptatják, és most kell kialakítani bennük annak az igényét, hogy felnőttkorukban is a közgyűjteményekre támaszkodva szerezzenek ismereteket, gyarapítsák tudásukat. Csakhogy az évtizedek óta a minimálnál is kisebb költségvetéssel dolgozó múzeumaink többsége elavult és pókhálós állandó kiállításokkal várja a múzeumlátogatókat. A hagyományos vitrines, fotós kiállítások inkább a szakmának készülnek, mint az átlagos általános műveltségűeknek, ezért semmi csodáltnivaló nincs azon, hogy érdektelenségbe fülnek.

A látványos, interaktív kiállítások persze nagyon drágák, de amire a hazai látogatók sem kíváncsiak, arra miért mennének be a külföldiek? Nem is oly régen volt eleink még valóságos palotákat építettek iskoláink és más közintézményeink befogadására. Mára rogyant viskókká váltak múzsáink hajlékai, amikor a világ boldogabb részein a legdinamikusabban fejlődő iparágak közt van a turizmus.

Sokszínű kultúránk, szellemi és természeti értékeink, küzdelmes történelmi múltunk korszerű bemutatása jelentős turisztikai vonzerőt jelenthet a hazánk iránt érdeklődő külföldiek számára, amely anyagokban is kifejezhető hasznot hajthat. A szellemi gyarapodás szándékával létrehozott kiállításainkból azonban egyszerű hazánkfia profitálhat leginkább, igaz, hogy ennek a haszna pénzben nem mérhető.

Karancz Gábor